

УДК 37.036:37.013.43–057.87

О. А. Хом'як,
викладач

(Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука)
olya.homyak@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ЕСТЕТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СТУДЕНТІВ ВНЗ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЇХ ВИХОВАНOSTІ

У статті розглянуто засоби формування вмінь естетичної діяльності у студентів ВНЗ, які сприяють підвищенню рівня їх вихованості. Виявлено, що на початковому етапі формування вмінь естетичної діяльності студентів ВНЗ рівень їх вихованості значно зростає. Зроблено висновок, що позааудиторні заходи, які проходять у ВНЗ, повинні мати морально-естетичне спрямування, базуватись на принципах загальнолюдської і національно-патріотичної культури.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства провідне місце у навчально-розвиваючо-виховному процесі ВНЗ належить, безумовно, майбутньому педагогу, його безперервному розвитку, духовному становленню.

Орієнтуючись на досягнення ідеального рівня вихованості особистості вища школа повинна не лише продовжити процес виховання, розпочатий в родині, дитсадку, школі, а й включити майбутнього педагога в систему виховного впливу на відповідному логічно-органічному рівні.

Ми вважаємо, що питання це можна вирішити шляхом виховання у студентів – майбутніх педагогів – естетичних смаків засобами позааудиторної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема виховання естетичних смаків, почуттів, переживань та естетичного виховання загалом розкривається в працях І. Беха, О. Бузова, Л. Виготського, О. Дивненко, І. Донецької, М. Кагана, Н. Калашник, М. Киященко, О. Кривцуна, О. Ларміна, Н. Лейзерова, Б. Ліхачова, А. Молчанова, В. Разумного, С. Рубінштейна, В. Скатерщикова, В. Шестакова та ін.

Сучасні вітчизняні науковці у дисертаційних дослідженнях досить ґрунтовно описують процес формування естетичних смаків. Питання формування та розвитку естетичних смаків майбутніх учителів досліджували Л. Гончаренко, О. Коробко, Г. Падалка, В. Радкіна та ін.; смаки старшокласників – С. Баріло, Н. Зацепіна, В. Стрілко та ін.; смаки молодших школярів – Б. Івасів, Л. Калініна, І. Пацалюк та ін.

На думку А. Бузова як педагогічний процес естетичне виховання можна розглядати як "системну цілісність в тому разі, коли всі його елементи, включаючи виховання мистецтвом, пов'язані між собою єдиною естетичною основою. Суть системи полягає у взаємодії основоположних елементів предмета дослідження" [1: 7].

Проблему використання мистецтва в загальній системі виховання особистості ВНЗ досліджували чимало науковців у сфері педагогіки (І. Бех, І. Зязюн, А. Кузьмінський, З. Курлянд, В. Ортинський, Т. Туркот та ін.), психології (Б. Ананьєв, Л. Виготський, О. Кривцун, Е. Нойман, З. Фрейд, К. Юнг та ін.), філософії (В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Каган, М. Киященко, І. Надольний, А. Федь та ін.), культурології (В. Багацький, М. Закович, Л. Кормич, М. Кравець, О. Семашко, О. Шевнюк, С. Шип, О. Щолокова та ін.). Узагальнюючи кращий науковий досвід, вони схарактеризували форми й методи естетичного впливу мистецтва на людину, описали його значення у естетичному, гармонійному та всебічному розвитку особистості.

Мета статті – показати рівень вихованості студентів ВНЗ на основі формування у них вмінь естетичної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Кожна людина в процесі виховання, розвитку прагне наблизитися до ідеалу. Тому, насамперед, обґрунтуємо поняття "ідеал виховання", ним є "гармонійно розвинена, високоосвічена, соціально активна й національно свідомою людиною, наділена глибокою громадянською відповідальністю, здоровими інтелектуально-творчими, фізичними і духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, працьовитістю, господарською кмітливістю, підприємливістю й ініціативою" [2].

Значна роль у вирішенні такого завдання належить позааудиторній роботі. Кожен студент, залежно від його індивідуальних потреб, може знайти для себе відповідні форми і види позанавчальної діяльності. Варто зазначити, що вся позааудиторна виховна робота здійснюється майбутніми педагогами з принципом добровільності. Адже кожен ВНЗ зацікавлений у створенні таких умов позанавчальної діяльності, які б задовільнили найрізноманітніші суспільно-позитивні, корисні потреби молоді. З огляду на це, ми погоджуємося із висновком дослідника А. Кузьмінського в тому, якщо вища школа не вирішить цього завдання, то студент буде задовольняти власні потреби "за межами прийнятної культури, вдаючись до сурогатів, аморальних засобів" [3: 458].

Ми переконані в тому, що якщо в навчальному закладі сформувати таку систему виховних заходів, яка б сприяла гармонійному розвитку особистості, її духовному збагаченню, зростанню її сутнісних сил і здібностей, розкриттю її творчого потенціалу, цього можна було б уникнути.

З-поміж різних видів виховної роботи у вищій школі важливе місце посідає естетичне виховання. Його розуміють як "цілеспрямоване формування естетичних смаків та ідеалів особистості, розвиток її здібностей естетичного сприймання явищ дійсності і предметів мистецтва, а також самостійної творчості в галузі мистецтва" [4: 231], "...формування естетичного досвіду особи, необхідного для її самоствердження як у царині сприймання, так і в царині творчої діяльності" [5: 175].

Л. Ортинський виділяє такі основні завдання естетичного виховання:

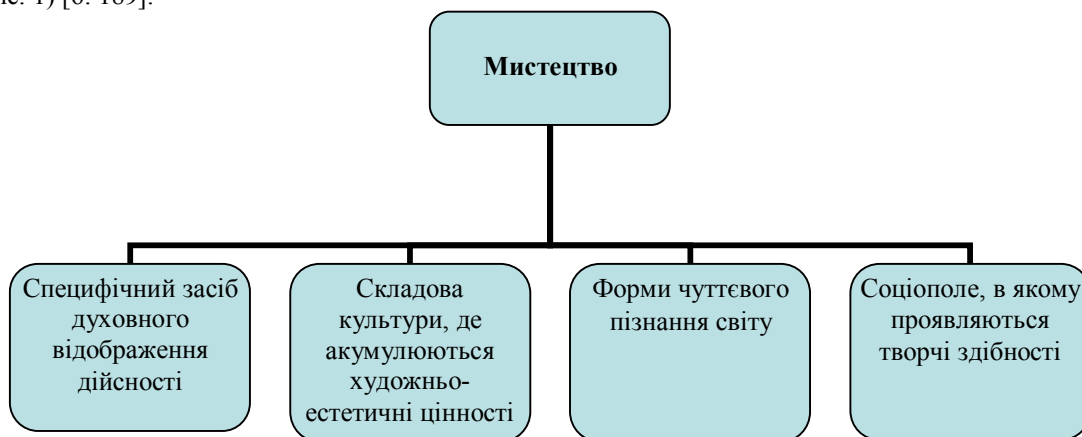
- формування системи знань про світову культуру й мистецтво;
- розвиток естетичних потреб і почуттів;
- оволодіння основами народного мистецтва, усної народної творчості, музики, побуту тощо;
- готовність будувати власне життя за законами краси [4: 256].

Вибір ефективних і систематичних засобів впливу має в естетичному вихованні надзвичайно важливе значення.

У контексті нашого дослідження вважаємо за доцільне схарактеризувати окремі найбільш дієві з них.

Ми вже наголошували на важливості ролі мистецтва у формуванні естетичних смаків, поглядів, переконань особистості, її естетичного ставлення до дійсності. Саме мистецтво як специфічна форма відображення дійсності здатне розкрити перед майбутнім педагогом бачення навколишнього світу, проникати у його внутрішній світ, відображати у ньому різноманітні прояви життя, навчити розуміти гармонію почуттів.

Досить вдалим, на наш погляд, є структуроване визначення мистецтва дослідником М. С. Кравцем (рис. 1) [6: 189]:

І, дійсно, впливаючи на смаки, погляди, переживання людини, мистецтво виховує її всебічно, спонукаючи її до творчого мислення та творчої діяльності, поглиблює її естетичний і соціальний досвід. Завдяки сучасним інноваційним технологіям мистецтво здатне проникати у всі сфери життя людини, стає всенародним надбанням.

"Свій вплив на розвиток суспільних відносин, на людей мистецтво може успішно здійснювати лише за умов, коли воно може бути сприйняте, відчуте ними. Особливості такого сприйняття та відчуття завжди обумовлені здатністю суб'єкта сприймати та відчувати твори мистецтва, художньої творчості, рівнем духовності, культуротворчого потенціалу особистості. У свою чергу, суспільний зміст творів мистецтва залежить від характеру, форми, духовно-моральної спрямованості, змісту тих ідей, які поставлені в тому чи іншому творі мистецтва" [7: 377].

Ми переконані, що найкращі бесіди про мистецтво, найякісніші технічні цифрові записи і репродукції не здатні замінити спілкування з "живим" мистецтвом. З цього приводу Д. Б. Кабалецький справедливо вважав, що коли перед особистістю не буде розкритий світ живого мистецтва, то замінити його неможливо ніякими теоретичними побудовами та естетичними системами.

Самою природою закладена потреба особистості в естетичній діяльності. Залучення студентів до творчої діяльності відповідає їхнім потребам і можливостям.

"Особистість може найбільш повно самоствердитися, реалізувати свої позитивні потенції не у всякій, а саме у творчій праці. Творчість – це така форма людської діяльності, яка ставить за мету пошук і практичне створення нового, оригінального, унікального, кращого, прогресивнішого, соціально значущого" [7: 318].

Сьогодні в педагогічній літературі досить широко висвітлені види умінь та навичок, необхідних для розвитку естетично-творчої діяльності. Адже отримання естетичних знань та набуття умінь естетичної діяльності та відповідних навичок є однорідним та взаємозалежним компонентом процесу виховання загалом, який і визначає рівень естетичної вихованості. У контексті нашого дослідження вважаємо за доцільне взяти за основу критерії вихованої особи, запропоновані Н. Кавалеровою [8: 61]:

1. Достатня, відповідно віковим особливостям, широчінь естетичних потреб.
 2. Якість естетичних потреб, що відповідає рівню естетичного смаку та ідеалу, включаючи уміння сприймати, освоювати та аналізувати естетичний об'єкт.
 3. Рівень естетичної діяльності – виконавської і самодіяльно-творчої.
- Одним із вищезазначених видів є художня самодіяльність, яка здатна розвивати у майбутніх педагогів не лише уміння і навички творчої діяльності, а й формувати естетичні смаки, почуття, ідеали тощо.
- В естетичному розвитку особистості прийнято виділяти три основні функції художньої самодіяльності:

1. Художня самодіяльність є одним із головних засобів самовираження та самоутвердження особистості, одним із найдієвіших засобів збагачення її внутрішнього світу, життєвого та естетичного досвіду.
2. Будучи учасниками художньої самодіяльності молоде покоління наближається до глибинного пізнання мистецтва, до професійної мистецької творчості.
3. Художня самодіяльність знайомить майбутніх педагогів із процесом художньої творчості, розвитку здібностей, підсилює відчуття задоволення в ході творчої праці.

"Художня творчість – це створення естетичних цінностей, вміння доторкнутися до таких струн дійсності, звуки яких здатні примусити битись у прискореному ритмі навіть серце невігласа" [7: 431].

У системі позааудиторної роботи із майбутніми педагогами особливе місце повинні займати такі засоби художньо-естетичного виховання, як свята, конкурси, вечори відпочинку та ін., за умови їх педагогічної спрямованості та доцільності. Важливим для виховання та становлення професіоналізму майбутніх вчителів є залучення їх до процесу підготовки та проведення таких заходів.

Висновки. В ході проведених досліджень, результати яких подамо у наступних статтях, ми побачили, що на початковому етапі формування вмінь естетичної діяльності студентів ВНЗ рівень їх вихованості значно зростає.

З огляду на вищевикладене робимо висновок, що в епоху зростання антиморальної поведінки надзвичайно важливим є те, щоб позааудиторні заходи, які проходять у ВНЗ, повинні мати морально-естетичне спрямування, базуватись на принципах загальнолюдської і національно-патріотичної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Эстетическое воспитание школьников / [под общей ред. А. И. Бурова и Б. Т. Лихачова]. – М. : "Педагогика", 1974. – 304 с.
2. Педагогіка вищої школи / [за ред. З. Н. Курлянд]. – Київ : Знання, 2005. – 399 с.
3. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : [навчальний посібник] / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
4. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : [навчальний посібник] / В. Л. Ортинський. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
5. Педагогічний словник / [за редакцією дійсного члена АПН України М. Д. Ярмаченка]. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
6. Кравець М. С. Культурологія : [підручник для студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації] / М. С. Кравець. – Львів : Новий Світ – 2000, 2007. – 320 с.
7. Філософія : [навч. посіб.] / [Губерський Л. В., Надольний І. Ф., Андрущенко В. П. та ін. ; за ред. І. Ф. Надольного]. – [5-те вид., випр. і доп.]. – К. : Вікар, 2005. – 455 с. – (Вища освіта XXI століття).
8. Кавалерова Н. А. Естетичне виховання в сільській школі / Н. А. Кавалерова. – К. : Радянська школа, 1976. – 125 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Esteticheskoe vospitanie shkol'nikov [Pupils' Aesthetic Education] / [pod obshchei red. A. I. Burova i B. T. Likhachova]. – M. : "Pedagogika" 1974. – 304 s.
2. Pedagogika vyshchoi shkoly [Pedagogy of Higher School] / [za red. Z. N. Kurliand]. – Kyiv : Znannia, 2005. – 399 s.
3. Kuz'mins'kyi A. I. Pedagogika vyshchoi shkoly [Pedagogy of the Higher School] : [navchal'nyi posibnyk] / A. I. Kuz'mins'kyi. – K. : Znannia, 2005. – 486 s.
4. Ortyns'kyi V. L. Pedagogika vyshchoi shkoly [Pedagogy of Higher School] : [navchal'nyi posibnyk] / V. L. Ortyns'kyi. – Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury, 2009. – 472 s.
5. Pedagogichnyi slovnyk [Pedagogical Dictionary] / [za redaktsieiu diisnogo chlena APN Ukrainy M. D. Yarmachenka]. – K. : Pedagogichna dumka, 2001. – 516 s.
6. Kravets' M. S. Kul'turologiia [Culturology] : [pidruchnyk dlia studentiv vyshchyykh navchal'nykh zakladiv I-IV rivniv akredytatsii] / M. S. Kravets'. – L'viv : Novyi svit – 2000, 2007. – 320 s.
7. Filosofiia [Philosophy] : [navch. posib.] / [Guberskyi L. V., Nadol'nyi I. F., Andrushchenko V. P. ta in. ; za red. I. F. Nadol'nogo]. – [5-te vyd., vypr. i dop.]. – K. : Vikar, 2005. – 455 s. – (Vyshcha osvita XXI stolittia).
8. Kavaleroval N. A. Estetychne vykhovannia v sil'skii shkoli [The Aesthetic Upbringing in the Village School] / N. A. Kavaleroval. – K. : Radians'ka shkola, 1976. – 125 s.

Матеріал надійшов до редакції 08.04. 2013 р.

Хом'як О. А. Формирование умений эстетической деятельности у студентов ВУЗ как критерий повышения уровня их воспитанности.

В статье рассмотрены средства формирования умений эстетической деятельности у студентов ВУЗА, которые способствуют повышению уровня их воспитанности. Выяснено, что на начальном этапе формирования умений эстетической деятельности студентов ВУЗ уровень их воспитанности значительно возрастает. Сделан вывод, что внеклассные мероприятия, которые проходят в ВУЗе, должны иметь морально-эстетическую ориентацию и строится на принципах общечеловеческой и национально-патриотической культуры.

Khomyak O. A. Forming the Abilities of the Students' Aesthetic Activity in the Higher Educational Institution as a Factor of Increasing their Educational Level.

The article considers the means of forming the abilities of the students' aesthetic activity in the higher educational institutions which assist to increase their educational level. It is clarified that on the initial stage of forming the abilities of the students' aesthetic activity in the higher educational institution their educational level is considerably growing. It is concluded that the extracurricular activities, existing in the higher educational institution, should have moral and aesthetical orientation and should be based on the principles of the general human and national-patriotic culture.